

Осигурање

Осигурање је један облик управљања ризиком, првенствено усмјерен на смањење финансијских губитака. Осигурањем штитите себе, своју породицу и имовину у случају посљедица неочекиваних догађаја (елементарних непогода, пожара, поплаве, болести, незгоде, финансијских губитака и слично).

Закључивањем уговора о осигурању друштво за осигурање преузима обавезу да надокнади штету или исплати/исплаћује одређену суму новца у случају да се реализује осигурани ризик, уз услов да му се уплаћује или уплати уговорени новчани износ (премија осигурања).

Не постоји једно осигурање од свих ризика. Ризици се групишу по сродности у врсте осигурања и дијеле се на неживотно и животно.

Неживотна осигурања обухватају:

- Ауто осигурање (обавезно осигурање од аутоодговорности и каско осигурање).
- Осигурање кредита (осигурање потраживања осигураника у вези са одобреним кредитима, осигурање потраживања из послова финансијског лизинга, осигурање потраживања по извозним пословима и слично).
- Осигурање имовине од пожара и природних сила, те осталих штета на имовини (осигурања непокретне имовине од пожара, поплаве, експлозије, олује и других природних непогода, осигурање од опасности провалне крађе и разбојништва...).
- Осигурање од незгоде (нпр. радника при обављању редовног занимања, ученика и студената, путника у јавном превозу).

Осигурања живота - представљају облик штедње који омогућава остваривање приноса уз истовремено покриће за ризике несретног случаја, теже болести и смрти у току трајања осигурања. Висина, услови и динамика за исплату уговорене осигурене суме је унапријед дефинисана уговором о осигурању, а уговорач осигурања/осигураник је обавезан да средства уплаћује у складу са уговореном динамиком како би остварио уговорена права.

Животна осигурања су комбинација штедње и осигуравајуће заштите, а могу се уговорити као: осигурање за случај смрти, осигурање за случај доживљења или као осигурање за случај и смрти и доживљења тзв. мјешовито осигурање живота, те као рентно животно осигурања или као осигурања живота код којих уговорач сам сноси ризик улагања.

Уз животно осигурање може се закључити:

- додатно осигурање од посљедица несретног случаја и
- додатно здравствено осигурање које покрива одређене болести.

Кључне препоруке

Финансијски производи и услуге су корисни све док се користе одговорно и са разумијевањем. Сваки корисник било којег финансијског производа требао би имати све информације у циљу упознавања са свим битним условима и карактеристикама које финансијске институције нуде. Од финансијских институција тражите информациони лист и на тај начин упоредите понуде различитих даваоца истих производа и услуга.

У циљу одговорног кориштења финансијских производа потребно је да:

- Детаљно проучите опште услове пословања банке и информациони лист који се односе на производ који је предмет Вашег интересовања.
- Тражите и прочитате нацрт уговора о кориштењу било којег финансијског производа, а приликом закључивања уговора о осигурању провјерите ризике које покрива и прочитајте уговор о осигурању, тј. услови осигурања и полиса осигурања.
- Тражите додатно појашњење уколико нека одредба у уговору није јасна.
- Информишите се о основним карактеристикама финансијског производа или услуге која Вам је потребна.
- Потпуно разумијете посљедице неиспуњења обавеза дефинисане уговором.
- Potpuno razumijete posljedice neispunjenja obaveza definisane ugovorom.

У партнерству са:

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

АЗОРП
Агенција за осигурање
Републике Српске

Državni sekretarijat za ekonomske poslove SECO

НАЈЧЕШЋЕ КОРИШТЕНИ ФИНАНСИЈСКИ ПРОИЗВОДИ

Велика је палета финансијских производа које нуде финансијске институције у циљу испуњавања одређених животних потреба и циљева. Најчешћи финансијски производи које користе грађани су текући рачун, платне картице, штедња, кредити и осигурање. Важно је знати правилно користити те производе у складу са властитим могућностима и потребама.

Текући/ трансакцијски рачун

Текући рачун је рачун који се користи за обављање трансакција - уплата примања (плата, пензија) те вршење плаћања у земљи и иностранству. Власник рачуна може располагати средствима и путем дебитних картица те користити и допуштено прекорачење по том рачуну („минус“) у зависности од висине редовног мјесечног примања. Трошкови везани за текући рачун могу се састојати од: накнаде за вођење рачуна, накнаде за издавање редовних извјештаја, трошкова за интернет или мобилно банкарство и трошкова за СМС банкарство.

Поред текућег рачуна постоје и:

- **Жирорачун** - се отвара у сврху примања накнада од повремених посла (као нпр. уговора о ђелу, ауторских накнада и закупнина).
- **Девизни рачун** - рачун који се отвара у сврху примања и слања девизних средстава (нпр. ЕУР и УСД).
- **Штедни рачун** - рачун који се отвара у сврху штедње у домаћој или иностраној валути. Штедни рачун осигурава поврат у зависности од тога колико је новца депоновано и на који период.

Допуштено прекорачење (лимит) по текућем рачуну

Допуштено прекорачење (лимит) по текућем рачуну представља додатни износ средстава у виду кредита по текућем рачуну. Лимит се одређује на основу просјечних редовних примања особе, кредитне способности као и правила банке о кредитирању. Камата се уобичајено обрачунава на дневној основи за износ који се дугује банци. Када особа достигне или прекорачи допуштени лимит, дуг се треба у потпуности платити да би се поново могао користити.

Лимит по текућем рачуну је погодан начин за посуђивање готовине на неколико дана онда када је то заиста неопходно. Међутим, због високих камата прекорачење може постати скупо и тешко за отплаћивање. Није препоручљиво користити га као дугорочни вид кредитирања. Важно је информисати се код више различитих банака о ефективност каматној стопи на кориштење прекорачења по текућем рачуну.

Платне картице

Због једноставне употребе и уштеде времена платне картице су све присутније. Представљају средство безготовинског плаћања, с тим да се могу користити и за подизање готовине. Прије доношења одлуке о одабиру картице важно је поставити питање да ли су нам оне заиста потребне и за коју сврху су намијењене како би се избјегло могуће финансијско оптерећење у будућности. Приликом одабира важно је упознати се са основним карактеристикама, условима издавања, трошковима, безбједности у случају губитка или крађе картице.

Врсте платних картица

Према њиховим карактеристикама, платне картице се дијеле на:

- **Дебитне картице** - могу се добити приликом отварања текућег рачуна у банци. Са дебитном картицом може се проверити стање на текућем рачуну, куповати путем интернета, плаћати производи и услуге путем уређаја за плаћање (ПОС терминала) те подићи средства у готовини на банкоматима, до износа којим располагате на текућем рачуну. Уколико је могуће, потребно је користити банкомат банке у којој особа има отворен текући рачун, јер се подизањем готовине на банкоматима других банака плаћа накнада. Ове картице омогућавају бесконтактно плаћање на ПОС терминалима у износу до 30 КМ без потврде ПИН-а. За плаћање износа виших од 30 КМ потребно је унијети ПИН.

- **Кредитне картице** - користе се као средство плаћања и подизања готовине с банкомата. За подизање готовине наплаћује се провизија и не постоји бесплатни кредитни период. Ове картице су врста револвинг кредита које немају уговорен рок отплате нити фиксну мјесечну рату. Током цјелокупног трајања кредита омогућено је кориштење одобрених средстава, отплаћивање дуга и поново задуживање. Банка најчешће даје могућност да се мјесечно уплаћује минимално 5% од потрошеног износа док се остатак сматра обновљеним кредитом у трајању од једног мјесеца. Уплаћивањем више од 5% смањују се трошкови. Ове картице, због трошкова, није препоручљиво користити за кредитирање на дужи рок и за веће износе кредита.
- **Препаид картице** - представљају такву врсту картица за коју није потребно имати отворен текући рачун. Користи се за подизање готовине с банкомата, плаћања производа и услуга до износа који се налази на картици, а који се може допуњавати. Ову картицу могу користити и особе млађе од 18 година, што је идеално рјешење за чепарац на екскурзијама, путовањима као и за куповину путем интернета.

Штедња

Штедња представља чување материјалних добара или новца који нам даје сигурност и помаже да се лакше суочимо са ситуацијама кад нам је новац хитно потребан. Постоје различите врсте штедње:

- **Штедња у „сламарици“** - је начин штедње који омогућава штедњу и располагање уштеђеним износом у складу са потребама и могућностима.
- **Штедња по виђењу или „ависта штедња“** - представља штедњу у којој нема орочења те особа има могућност да у сваком тренутку располаже својим средствима без плаћања било какве накнаде банци. Банка обрачунава камату на средства која особа има на рачуну, али како је новац увијек доступан каматне стопе су јако мале или их уопште нема.
- **Орочена штедња** - је штедња која подразумева да у одређеном временском периоду (3, 6, 12 мјесеци или више година) особа депонује новац у банци и да након истека времена орочења добије новац и оствари приход по основу камате.
- **Отворена/слободна штедња** - представља посебну врсту штедње која даје могућност неограниченог броја уплата и исплата са рачуна током периода орочења. Намијењен је особама које желе штеђети али немају почетни износ уштеђевине као и особама које већ имају одређени износ уштеђевине али желе имати приступ тим средствима.
- **Постепена штедња** - намијењена је особама које желе да штеде постепено у складу са својим могућностима. Редовним мјесечним уплатама могу остварити додатне погодности.

Прије доношења одлуке у којој финансијској институцији орочити новац, важно је обратити пажњу на сљедеће:

- Висину каматне стопе и начин њеног обрачуна.
- Да ли је каматна стопа фиксна или промјењива.
- Када се врши исплата камате (мјесечно, квартално, годишње).
- Да ли се уговор аутоматски продужава.
- Уколико се раније прекине орочење да ли се мора платити одређена надокнада финансијској институцији и која је висина каматне стопе у том случају.

Штедња, односно депозит је сигуран у Босни и Херцеговини. Агенција за осигурање депозита осигурава депозите физичких лица у домаћој или иностраној валути који се налазе у банкама до осигураног износа од 50.000 КМ по особи по банци чланици.

Кредити

Ради остваривања својих циљева, као нпр. куповине некретнине, покретања сопственог бизниса, реновирања стана, образовања и слично, особе користе кредите односно позајмљују новац од финансијске институције на одређено вријеме уз обавезу враћања са каматом.

Постоји неколико појела кредита али најубичајенија је према намјени кредита и то:

- **Намјенски** - тачно се зна која је намјена кориштења средстава (куповина стана, пољопривредни, кредит за аутомобил и слично);
- **Ненамјенски** - није одређена намјена кориштења средстава (готовински или "кеш" кредити).

Микрокредити су специфични намјенски или ненамјенски кредитни производи. Максималан износ који се на овај начин може одобрити код микрокредитних организација или фондација је до 10.000 КМ односно 50.000 КМ код микрокредитних друштава. Циљна група за микрокредите су особе које обично не могу испунити тражене услове за добијање кредита у банкама.

Приликом отплате кредита враћа се главница (износ новца који се посуђује од финансијске институције) и камата (накнада која се плаћа за позајмљени новац). Каматна стопа је стопа према којој се обрачунавају камате на посуђени новац и може бити:

- **Фиксна каматна стопа** - не мијења се током цијеле отплате кредита.
- **Промјењива или варијабилна каматна стопа** - може се мијењати током отплате кредита на начин који мора бити регулисан у уговору о кредиту.
- **Номинална каматна стопа (НКС)** - примјењује се за израчунавање рате кредита и не представља стварну цијену кредита.
- **Ефективна каматна стопа (ЕКС)** - је укупна цијена кредита коју особа плаћа за позајмљени износ. На висину ЕКС, осим НКС утичу и сви остали трошкови, који су дефинисани уговором као нпр. трошкови вођења кредитног рачуна, трошкови процјене вриједности хипотеке и слично.

Инструменти осигурања кредита представљају средства наплате потраживања која финансијској институцији стоје на располагању у случају када особа више није у могућности редовно отплаћивати кредит. Најчешћи инструменти осигурања су:

- **Сагласност о заплени дијела примања** - је овјерена исправа којом особа даје сагласност да се због наплате потраживања заплијени дио његове плате/пензије и да се директно исплати повјериоцу на начин одређен у том документу.
- **Мјеница** - је вриједносни папир односно хартија од вриједности којом се издавалац обавезује финансијској институцији да исплати износ на који мјеница гласи те представља гаранцију на цјелокупну имовину издаваоца.
- **Осигурање корисника кредита** - намијењено за плаћање кредита из осигуране суме која се исплаћује у случају незапослености (отказа), смрти, незгоде и слично. Инструмент обезбјеђења је полиса осигурања винкулирана у корист банке, што представља уступање права на исплату своте осигурања кредиту у случају настанка осигураног случаја.
- **Хипотека** - представља заложно право кредитора на непокретности и у случају неплаћања кредитних обавеза предмет хипотеке ће бити продат.
- **Ручна залого** - представља заложно право кредитора на покретним стварима.
- **Намјенски депозит** - представља депозит за који је уговорено да ће бити инструмент осигурања одређеног кредита и истим се не може располагати до истека рока важења уговора о кредиту.